

תורת התפילה - תורה

4

אשר ללשון של התפילה היא בכל לפי השפה והצורה מסיפה עליה - ומצא שאין תפילות התפילה דבר שבמנהג או שפה רגילה כשירת הנזיר והתפילה אלא כל מילה מתפילה עמה וכוונה בה. בדרך זו תפילה שעת התפילה לתפילה כפי ענין ופירוש, ושאר השעות תהיה לו בדרך כתיב המולכות אל שעה זו, שלבואה הוא מצפה, כי על ידיה הוא מרמז אל העצמים הרחוקים ומתרחק מן העצמים. וכשם שהיה לו שלש צורות התפילה ששקל יום - פני יומו ולילו, כך יהיה לו יום השבת לקרא השבת, כי יום זה מן המזמן להדבקות פשוטו האלוהי, וכל צבירת התפילה היא ב'שמה', לא בכניסה, - כמו שבארנו למעלה.

והנה ערך כל אלה לפי שהיא כדרך המזון בלחם, שכן תפילות אדם טובה לנפשו, פשם שהמזון תופלת לגופו. וכן ברמת כל תפילה טובה על האדם עד שעת תפילה שאחריה, כשם שכן הסעודה שפעול מתקיים בו עד שיסעד סעודת לילה, אולם בכל אשר מתרחק שעת התפילה תלך הפש הלוחץ וקדור מסרדות העולם הפאות עליה; ובהנהגה אם יביאנה התפילה להפצא בתפלת ילדים, נשים או אנשים רעים, ולשמע דברים העוברים ופשוטו: דבורים מנוגים או שירים שהנפש נוקה אחריהם עד שאי אפשר להשפיל עליה. אף בשעת התפילה מפתח האדם את נפשו מכל מה שצבר עליה בנפשו ומכין אותה לקראת העתיד.

כ"י, י"א, ט"ו

3

יש שואלים על התפילה, אם ראוי האדם שיתן השם יתברך אליו הדבר שהוא מתפלל למה לא יתן אליו בלא תפילה, ואם אין ראוי אליו אם כן אף אם יתפלל ויבקש וכי בשביל תפלתו יתן אליו. ועוד הקשו כי למה צריך להתפלל בדבור והרי השם יתברך יודע מחשבות בני אדם ודי היה במחשבה, וכיוצא בזה מדברי שבוש עד שקצת נדוקה בהם רוח היצוגים לסכלות דעתם. אבל דבר זה כי התפילה היא להשלים את האדם מה שהוא חסר וזה השם יתברך שומע תפלתו ובקשתו, כאשר האדם הוא חסר וצריך אל השלמה. והאדם הוא נחשב אדם מצד הדבור וכוונתו זה אינו אדם, וכאשר אין אדם מתפלל ומבקש בדבור אין כאן מקבל כי כל מקבל מבקש לקבל מה שהוא חסר, ולכן צריך שיחיה מבקש חסרונו בדבור ואז הוא מבקש חסרונו במה שהוא אדם חסר. ואין זה מוכן להשלמה מן העלה רק כאשר יוציא חסרונו אשר הוא חסר מצד שהוא אדם, ואז הוא מוכן לקבל השלמה מן העלה ולפיכך צריך שיתפלל האדם אל השם יתברך שהוא העלה בדבור, כי בזה האדם מצד שהוא אדם או מוכן לקבל השלמה מן העלה כאשר הוא אדם חסר, וזה כאשר יוציא חסרונו בדבור שמצד הדבור הוא אדם, אבל כאשר הוא מתפלל בלבו בלבד לא נקרא שמוציא חסרונו מצד שהוא חי מדבר, רק אם הוא צדיק גמור והוא שכלי או השם יתברך שומע אף שקורא אל השם יתברך בלבו בלבד:

אברהם - (גיא העזרה, סניף 2)

6

מחוז התפילה, כלומר: ההתקבצות לת, היא עצמה המסורה, ואילו חסרון הצרכים ובקשת מילימ, אינם אלא אמצעים לה. כך פירשו לנו חכמים: "למה נתעקרו האמהות וכו', שהיה הקב"ה מתארח לתפלתן, אמר הקב"ה: עשירות הן, נאות הן, אם אני נותן להן בנים - אינן מתפללות לפניי. ועומק דבריהם הוא: "כי אין העקרונות עיקר חסבה, אלא התפילה, ולא באה העקרונות אלא כשבביל שנתאר התפילה, א"כ: התפילה - עיקר.

משל למה הדבר דומה, למלך שחיה מחבב ביותר לאחד מעבדיו, והיה מוסיפו חזיר ומזמינו לסלטרין שלו, שנה אותו עבד לעסקיו ושכח הזמנתו של מלך, מה עשה המלך, אמר להכניס בכל יום את ותבשיל של אותו עבד לתוך סלטרין שלו ובשעה שהעבד רעב על-כרחו הוא נכנס לסלטרין ליטול מנה שלו. באותה שעה המלך רואה את אותו מקורב ושמה בו ומאיר פניו אליו.

אברהם - (גיא העזרה, סניף 2)

2

ראוי לתת גדר לענין התפילה, שתולדים בה כמה דברים גדולים, כמו שנבאר בענין. ומצאנו גדרה נכון ושלם, הוא בקשת האדם מהאל דבר צורך שאינו ברשותו.

והרצון במלת בקשת, הוא להורות שאין ראוי שישאל האדם צרכיו מהאל ית' דרך חיוב והכרח, כמי ששואל את הבריו שיפרע לו את חובו, שהוא חייב לקרוא לו, אלא דרך בקשה ותחנונים, כעני השואל למי שאינו חייב לו, כי מה הקדים האדם ליוצרו לשתאל ממנו דרך חיוב, וכמי שכתוב (איוב מ"א) מי הקדימני ואשלם תחת כל השמים לי הוא, כמו שדרשו ר"ל (ויקרא פכ"ז ע"ג) נתיי לו בית ואח"כ אמרתי לו ועשית מעקה לגנן, וכתבתם על מזוזות ביתך. נתתי לו שדה, א"ל לא תחרשו בשור ובחמור וגו'.

10

15

20

ואפשר שהורה לנו כאן עיקר מעקרי התפילה, והוא שלא ישים אדם מגמת פניו כשמתפלל שחשמת חפלתו, וכמו שאמרו (שם דף ל"ב ע"ב) סוף בא ליד כאב לב, כדכתיב (משלי י"ג) תחלת ממוכסה מחלה לב, ואמר רבי חמא בר חנינא (שם ל"ח) כל המתפלל ולא נענה יתוור יתפלל, שנא קוה אל ה' וגו' וקוה אל ה', ואם כן מה שאמרו כעבד שקבל פרס מרבו, הוא שיחשוב בעצמו כאלו כבר נענה, כי לא היה תכלית התפילה כדי שיענה, אלא להורות שאין בעולם למי שראוי להתפלל, אלא לאל ית', ולהכיר שהוא חסר מכל וכל בזה העולם, ואין מי שימלא חסרונו אלא הוא ית', ומספר לפניו חסרונותיו, להורות זה הענין, וסוף השכר לבוא, אבל לא שחיה התפילה לתכלית השגת המבקש, שנואה שאם היה יודע שלא יהיה נענה באותה התפילה לא היה אומר אותה:

ובזה יתורץ דבר קשה בענין התפילה, שנואה דבר בלתי הגון ונאה לשאול שאלה אחת כמה פעמים, כי לפני מלך בשר ודם אם ישאלו ממנו דבר אי פעמים או שלש, יחרה לו על השואל, כי אם היה רוצה המלך להשלים לו שאלתו בפעם הראשונה או השנייה היה משלים חפצו, ואם כן ההפצר הוא דבר מותר ומוקד להשאלה, ואנחנו מתפללים לאל בכל יום ערב ובקר וצהרים תפלה א, י"ח ברכות שתקנו, וגם כי אין אנחנו נענים ברובם, אין אנו נמנעים מלאומרים בכל יום, אלא שכונת התפילה היא להכיר ולהורות כי אין בעולם למי שראוי להתפלל כי אם לאל ית', שהוא ארון לכל העולם ושאתנו חסרים ממנו דברים המזכירים בתפלה, ואנו זוכרים אותם לפניו, כדי שנכיר שאין מי שיכול לספק צרכינו ולהצילנו מכל צרותינו כי אם האל ית' ועליו אנו משליכים יבחנו, ואנחנו יוצאים ידי חובותינו בהתפלל על הכוונה הזאת, ה"ה הטוב בעיניו יעשה, אם לקבל תפלתנו אם היא הגונה אם לאו.

כ"י ב"ר אלוקים, א"מ"ט - א"ר התפילה, ד"ר ט"ו

4

"ברוך אתה ה' שומע תפלה" - התפילה מתקבלת, וכאילו היא מתושר בבואה, כאילו גורמת לשינוי באלוהות, על-ידי מה שאנחנו לוחצים. צריך להבין, שרבונו של עולם לא משתנה, וכל זאת, הלא גרם שינוי במצאות ע"י תפלתנו, אלא, אנחנו משתנים על-ידי עצם פעולת התפילה והתקבצות, שמתגלות בתפלה, משגות אותנו, וממלא הכל משגתה.

הוא הדבר אשר אמר ר' למשה: "מה הצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסערו" (שמות י"ד ט"ז), ולכאורה יפלא, הרי הקב"ה מתארח לתפלתן של צדיקים, ואיך יתכן שלא ירצה שישראל יתפללו לפניו אכן הביאור בזה, והנה ענין התפילה שמכבדת את הגוירות אינו חיי שינוי רצון כלפי-מעלה, כי ענין ה' לא שניתה, אלא משום שכל גוירה הנגזרת על האדם אינה חלה רק על מקום ידוע חפן מסוים, לזאת באה התפילה להעלות את האדם לעולם אחר יותר עליה, שהוא אינו נמצא תחת אותו מקום ואותו זמן ושמה לא הלה הגוירה כלה ועל ידי התפילה ממשיכים את המקום היותר עליה גם למטה וממלא מתכבדת הגוירה לגמרי, ולכן נקראת תפלה "דברים העומדים ברזום של עולמי" (עין ברכות ה' ב וברש"י). כי התפילה פועלת לרומם את האדם לעולם יותר עליה, עולם שאין הגוירה פוגעת בו.

ה' אברהם - אברהם יצחק ויעקב - ה' אברהם יצחק ויעקב

הנהגה באה שאילת הצרכים ומעמידה את האדם במישוריו נוכח האלקים, כביכול, אשר זה עתה חסרו בסודו שבחיו. באה ומעודדת את האדם להציע לפני אלקיו את פרשת צרכיו, וכך הוא "מכניס" את הקב"ה לתוך כל פרטי חיייו הקטנים והגדולים, ומסור את בעיית צרכיו לרשות גבוה מעל גבות הנהגה כי כן, מכילה שאילת הצרכים בשביל האדם משמעות נפשית גדולה של כשורת נחמה, היא כאילו תלחש לו בהשאי: אלקי עולם - אביך הוא, ואתה כבנו יחידו. קום קרב אליה, יתור יותר פנימה, הוא קורא לה. הוא תמיד מצפה לכוון, וכל רצונו: להעביר את כל מדת אתגורו הגדולה, עליך בך אדם, אשר בראך בצלמו ודמותו העמידך כאיקונן שלו בעולם זה.

10 התפלה פגישתה את האדם עם אלקיו, והפגישה הזאת כזו עצום לה התקרין בנפש האדם הקת בהירה, אור גדול של אמונה.

15 בהתפלה האדם נזכה ומתקרב לטוב ביה וממילא הוא נזכה ומשיג מן שלא היה יכול כלל לזכות ולהשיג בלעדיו. בהתייחס הרגש הפשוט והתמים בלבד, או דרך התרכיב העורערים של ההגיון השכלי הצולע. התפלה מצילה את האדם גם מן השטחיות הקלה, וגם מן השכלנות המופשטת. התפלה היא עצומה של אמונה, מפני שהיא נובעת מעצומה של נפש, מפני שמעוצמת את הנקודה המסתורת ביותר של הנשמה: בחינת ילדת ההתפעלות הסודית הפנימית המהותית.<sup>20</sup> היא מספרת לו לאדם על אמתותה בלשון הרחשים והלחשים של הנשמה הצנועה לא ל' ח'י, בחינת, ואנ' ידעתי כי גדול ה'." מעין מפתח ממקורו הטמיו, מעסקי העלמות.

20 התפלה מעלה את האדם לתור ה' ומכניסו לצורה ומבנה לאולם, וממנו להיכל, וממנו לפניולפנית: לפני ה' ביה.

8

אולם מבט חודר מגלה לנו שכל עצמה של תפלה הוא: אך ורק עליה רוחנית-נפשית גדולה, דבקות, קרבת אלקים. ואם אמנם יש בה תפלה צורה של בקשת צרכים, הרי הכוונה היא הפוכה: באהבת הקב"ה את האדם, רוצה הוא ית' שהאדם יהיה תמיד עמו במחיצתו, כביכול, קרוב אליו בכל ימותיו, דבוק בו בכל שרשי מוחו וגימיו לבה, למען ישתעשע בבחיר יצוריו אשר ברא לכבודו.<sup>25</sup> ולמען יתענג האדם על-חוד-זיו-עליון-לחות בנועם-ה' ולבקר בו יחילו.<sup>26</sup> ובחורת אמצעי לכך, משהח הקב"ה לעצמם מלתת לאדם איזה מצרכים בכדי שעם פניחו לבקש את צרכיו יתמלא לבו של אדם שלהבת של כסופין ודבקות לאביו שבשמים, של צמאון יוקר לקרבת אלקים חיים ומלך עולם. הגה לפי תמיסה מעמיקה זו: מהות התפלה, כלומר: ההתקרבות לת', היא עצמה המטרה, ואילו חסרון הצרכים ובקשת מילויים אינם אלא אמצעים לה.

מצות התפלה - הגדרתה היא: "לעבוד את ה' בכל יום בתפלה", לאמור: צורת התפלה אינה אלא מסגרת לעבודת ה'. שעה קלה שכולה קודש, לתת לאדם מקום שיתקרב לו יתברך.<sup>27</sup> לפי שצם התפלה יתקרב אדם לבוראיו.<sup>28</sup> התפלה היא כלי לדבקות, פרוהודי לטריקלין של קרבת אלקים.

98-99 הנהגה - הנהגה - הנהגה

9

ראשית יש להבין את תפקידה של התפילה. התפילה לא נועדה על-מנת למלא את צרכיו של האדם, שהרי יכול הקב"ה למלאם גם מבליעדה, אלא התפילה הינה חוק שיסד הקב"ה בנפש האדם, לפנות אל אלוהיו בתפילה.

5 התפילה מורכבת גם מבקשת הצרכים ופועלת למילויים, משום שהקב"ה נעמו לבקשתו של האדם לפני אותה המידה בה ראוי לכך האדם, אך עיקר עניינה של התפילה הוא בהיותה פועלת על האדם, משלימה את צורתו והופכת אותו לראוי למילוי בקשותיו. דווקא משום שיש לתפילה ערך ותפקיד כה גדולים מצד עצמה, לכן קשר ריבונות של עולם את התפילה אל הבקשה וההיענות אליה. הקב"ה חקק חוק בסדרי המציאות, שהבקשה תתמלא על-ידי התפילה.

15 כאשר האדם פונה לאלוהים ומבקש את צרכיו, הפנייה אל ד' מעלה אותו ומשלימתו, וירצא לפתע ערכה העצמי של התפילה.

11

על פי עקרון זה אפשר להבין את דברי הרב כאן: "התפלה צריכה להיות מובנת בדעה שלמה". כלומר, לא בשטחיות ובהסתכלות אינטרסנטית חומרנית, שהתפילה היא בשביל שד' ימלא את חפצך, "אז תפעל את פעולתה הראויה לה", שבשביל כך היא חקוקה במציאות ע"פ חכמתו ית' העליונה, ואז תביא עמה את התועלת החומרית והרוחנית שיש בה". כאשר התפילה מובנת באופן עמוק היא יכולה לפעול את הפעולה שלשמה היא נחקקה במציאות. התפילה הינה חוק בנפש, שעל דיה האדם יתרום לדבקות אלוהית וליעשה רצונך כרצוני, לרצות מה שהקב"ה רוצה. התפילה הראויה ודאי פועלת גם במציאות החיצונית שתשתנה לטובה, אך שינוי זה קשור הוא עם ההתעלות הרוחנית של המתפלל, לכן עניינה של התפילה אינו מסתיים בזמן התפילה, אלא צריך להתגלות גם לאחריה. כאשר התפילה מטיבה את האדם הוא מתעלה על-ידה לקרבת אלוהים, הוא מטיב את דרכיו ורוצה ללכת בדרך ד'. בכך מביאה התפילה את תועלתה הרוחנית שלשמה היא נחקקה במציאות, ומתוך כך היא מביאה גם את תועלתה החומרית.

12

כאשר יתחמץ לב האדם בקרבו, מעוצר רעה ויגון שפוגע בעולמו, מצד מצבו הפרטי, או מצד המצב האנושי הכללי, וכתוצאה מכך "ומרגש לב שיהיו ישא תפילה לד' - האדם נמצא בצרה, פרטית או כללית, והוא אינו פונה לעזרת בשר חים אלא לקב"ה, מתוך ידיעה שהוא מקור החכמה הטוב, ושכל החיים והצלחתם תלויים אך ורק בקרבת אלוהים. בנפשו חקוקה הנטייה לשפוך את הנפש לפני ד', והוא פונה אל ד' מתוך יעגש לב טהור" ונושא תפילה לד' שייטיב ויאיר את כל מחשכי החיים של היחיד ושל הכלל. או "תהי תוצאות התפילה הטבה גדולה ממצב מוסרו וחליפת כח חיים לכל רגשותיו".

20 עצם הפניה לד' עושה את האדם טוב יותר, תפילה כזו היוצאת מרגש טהור, מביאה להטבה מוסרית של המתפלל וליחליפת כח חיים לכל רגשותיו, דהיינו להתעלות ההתחדשות של הרגשות למעלה עליונה, "וקו ד' יחליפו כח" (ישעיהו מ, לא).

המוסרית. הנהגה - הנהגה - הנהגה